Wutan Huatan Jisuan Jishu

UGC-CARE-GROUP-II- JOURNAL

Scopus link: https://www.scopus.com/sourceid/87584

An ISO : 7021 - 2008 Certified Journal

ISSN NO: 1001-1749 / Web : http://wthtjsjs.cn// e-mail : editor@wthtjsjs.cn

Certificate of Publication

This is to Certify that the Paper Entitled

The Sakhi Mandal: A new way of women empowerment

Authored by:

Dr. Hamilton Mahida, Assistant professor

From

Mahila college, Nadiad

Has been published in

WHJJ JOURNAL, VOLUME XVI, ISSUE XI, NOV-2020

5.5 Impact Factor

International Organization for Standardization 7021-2008

DOI.ORG/10.37896/WHJJ

crossref member CROSSREF.ORG THE CITATION LINKING BACKBONE

Alistair Milne (Loughborough University)
Editor-In-Chief
Wutan Huatan Jisuan Jishu
http://wthtjsjs.cn/

 ISSN:1001-1749

The Sakhi Mandal: A new way of women empowerment

Dr. Hamilton Mahida
Assistant professor
Mahila college, Nadiad
hamiltoneco@gmail.com

Abstract:

Empowerment is a process that addresses all resources and pattern of power. It is not enough to provide only education to women but they require access to the labor market and employment also. It will however not transform any gender and caste relations. The process has to work on an individual as well as on a collective level. An adult human female have to be connected and commend as a political force also. The process has to challenge both gender and social power relations. It is a process that is much about education, but it does not come out of school books. In this regard, researcher studies some aspects related to women empowerment through Sakhi Mandal.

"A woman is the companion of man, gifted with equal mental capacities. She has the right to participate in the minutest details in the activities of man, and she has an equal right of freedom and liberty with him".

-Mahatma Gandhi

Key words: Empowerment, Employment, Equal right.

Introduction:

Women are an integrated part of economy. All round harmonious growth and development of a nation would be possible only when women are considered as analogous partners in progress with men. Empowerment of women is indispensable to interlocution the women labor in the main flux of economic development. Empowerment is holistic and multi-dimensional concept in its approach and covers social, political, economic and social aspects. Of all these facts of women's development, economic empowerment is of utmost significance in order to achieve a lasting and sustainable development of society. The concept of women empowerment was introduced at the International Women's Conference at Nairobi in 1985.The term empowerment was defined as a "distribution of social power and control of resources in favor of women" Empowerment is not something which could be made available in the form of a capsule to those women we think are in need of it. It was not just a concept that could be defined with the help of some universally accepted parameters. Empowerment is a process and includes the following components:

1. Equal access to opportunities for using society's resources.
2. Prohibition of gender discrimination in thought and practice.
3. Freedom from violence.
4. Economic independence.
5. Participation in all decision-making bodies, and

6. Freedom of choice in matters relating to one's

Status of modern women:

An important issue today the world over is to treat men and women as equals for sharing nature's bounty in the development process. The global efforts are, therefore, directed toward ensuring equality and dignity to women. Historically, the women for long have been identified with silence, suffering, deprivation, discrimination and marginalization. Women make up about 40 % of the world's work force in agriculture. At least 50 % of the agricultural production in developing countries is attributable to women and in some African countries, the ratio is closer to 80 % As per world's Bank study, if women and men receive the same education farm yields could increase by 7% to 22% increasing women's primary schooling alone could increase agricultural output by a staggering 24 %. Education is therefore, the single most crucial issue that can be decisive for the well being of women and their families. As women are the key to economic growth in the developing countries, no country can perhaps, eradicate poverty, if it ignores women. The importance of raising women's economic productivity through entrepreneurship development and other financial services assume significance in this context many of the poorest families in the Asian region are headed by women, who are the prime income earner. Under such circumstances, the need for their economic empowerment through enterprise development and financial services is increasingly being felt, as part of the strategy for poverty reduction efforts.

In Indian culture, the position of women started deteriorating after the first millennia. Though our constitution and lots of other legislative acts have promoted gender equality, their status continues to be low. The empowerment of women concerns women gaining control and power over their own lives. It involves awareness raising, building self-assurance and growth of decisions, augmented access to and management over resources. Management ought to come back from among girls empower themselves. Inputs to market management of girls ought to facilitate the articulation of their desires and priorities and additional `active in promoting their desires and interests. Women have an important role to play within the trendy society.

Target initiatives focusing specifically on are important for reducing existing disparities women and their organizations can play a very important role in achieving their overall development. They can play a powerful and positive role in confidence building and creating awareness in women to promote self-reliance.

In modern age, potentialities, creativities, and naturalness and of course, perseverance of women has remained significant turning paints in cultural renaissance of India. In culture and history of India, it is among a very few countries in the world where the women have got an esteemed place of respect and honor and their sacrifices as well as contribution have been taken as essential and selling, sale of agro and allied products and so on. Although they have enough entrepreneurial potential, they are not able to convert their entrepreneurial dream into reality they need financial assistance.

The vulnerable, the weak, the oppressed and the discriminated have to be "empowered" to have control over their lives to improve their social, economic and political conditions. But the question arises is who empowers them? How to empower them? Ideally speaking no one empowers any one. The best way is 'self empowerment'. By the segments of population mentioned above are handicapped both structurally and culturally. To empower themselves without any outside help and affirmative action's as of by the State and others until they do not

make any effort for self empowerment. It is a long task and process for the outsiders to empower them.

Women empowerment through Self Help Groups:

The empowerment of women through SHGs would give benefits not only to the individual women but also for the family and community as a whole through collective action for development. These SHGs have a common perception of need and an impulse towards collective action. Empowering ladies isn't only for meeting their economic desires however additionally for additional holistic social development. The SHGs empower ladies each socially and economically. They encourage ladies to participate in deciding within the social unit, community and native democratic sector and prepare ladies to require up leadership positions. For women empowerment in rural areas, Government of Gujarat has started SHGs under Sakhi Mandals skim since 2007 in all the districts of the State, with a prime interest in the fields of microfinance and leadership development in women. Thus the Sakhi Mandals have been started with the prime objectives to relive women from paying high interests on the borrowed capital to motivate them to cultivate saving habits, to manage their homes successfully and to help themselves as well as others. Keeping in view these facts, a study on role of Sakhi Mandal in women empowerment in Anand District of Gujarat State has been carried out.

Objectives:

The present study is carried out with the following objectives:

1. To examine the pre and post- Sakhi Mandal status of Sakhi Mandal members.
2. To find out the impact of Sakhi Mandal in empowering women.

Methodology:

The present study was under taken in Anand District. The study is based on primary and secondary data. The Primary data was collected by using well prepared interview schedule and the secondary data was obtained from various published and unpublished record, books and journals. 90 respondents were selected who were members of Sakhi Mandal. Random sampling method was used for the selection of villages and respondents of Sakhi Mandal.

Impact of Sakhi Mandals:

One of the major objectives of initiating Sakhi Mandals for women, especially the poor women is to help them take up and manage on their own productive activities which could supplement their household employment and income leading to improved living standard. These income generating activities were also expected to serve as instruments which could bring about economic awareness and empowerment among the women members. The impact of Sakhi Mandals are analysed on the basis of Occupation of the Respondents in Pre-Sakhi Mandal and Post-Sakhi Mandal Stage, benefits under Sakhi Mandals and empowerment through Sakhi Mandals.

Occupation of the respondents in Pre-Sakhi Mandal and Post-Sakhi Mandal stage:

The occupation of the respondents in Pre-Sakhi Mandal and Post-Sakhi Mandal stage is analysed in the following table.

Table: 1. Occupation of the Respondents:

Occupation	Pre-Sakhi Mandal	Post-Sakhi Mandal
No occupation	35 (38.89)	_
Animal andry	20 (22.22)	12 (13.34)
Akik work	09 (10.00)	11 (12.22)
Embroidery	08 (8.89)	38 (42.22)
Agricultural urer	18 (20.00)	09 (10.00)
Other activities	_	20 (22.22)
Total	90 (100.00)	90 (100.00)

Source: primary data

Following chart for occupation of respondents:

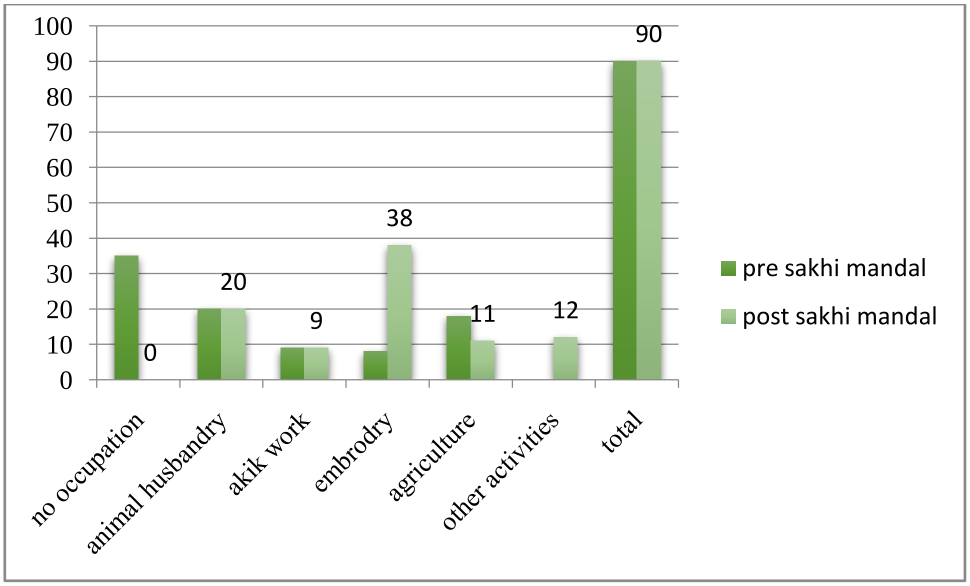

From above table it is evident that 38.89 percent of the respondents have no occupation in the pre- Sakhi Mandal stage where as in the Post-Sakhi Mandal stage, none of the respondents is without occupation. The occupation chosen by the Sakhi Mandal members depends on the availability of skill, demand for the product in the market and the availability of resources.

Income of the respondents in Pre-Sakhi Mandal and Post-Sakhi Mandal stage:

The members of Sakhi Mandal involve in activities which yield income to them. The income of the respondents in pre and post Sakhi Mandal Stage is analysed in the following table.

Table: 2. Income of Respondents:

Monthly income (Rs.)	Pre-Sakhi Mandal	Post-Sakhi Mandal
No income	35 (38.89)	_
Up to 500	12 (13.33)	14 (15.56)
501 to 1000	38 (42.22)	16 (17.78)
1001 to 1500	05 (5.56)	50 (55.55)
Above 1500	_	10 (11.11)
Total	90 (100.00)	90 (100.00)

Source: primary data

Following chart for income of respondents:

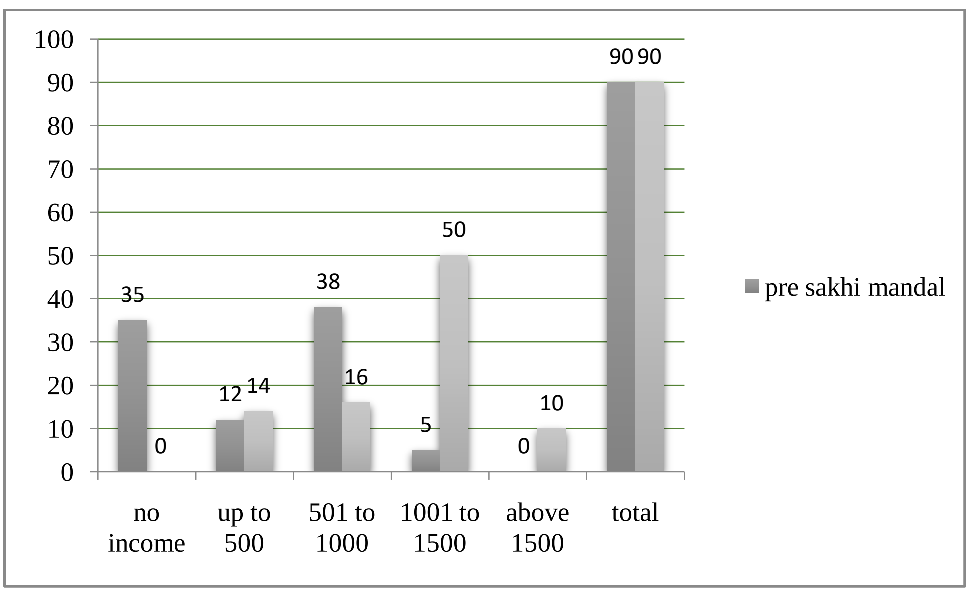

Above table reveals that, before joining Sakhi Mandal 38.89 percent of the respondents had no income and none of the respondents had income of above 1500. After joining Sakhi Mandal no respondent is without any income, and 11.11percent of them have income of above Rs.1500.

Before joining a Sakhi Mandal majority of women were not able to contribute towards their family income as they do not have the skills or the opportunities for employment. After joining a Sakhi Mandal, they take income generating activities. They would make a lot of difference to the lives of the poor. The increased incomes have helped to supplement the incomes to reduce the levels of poverty to a great extent in several families.

Empowerment through Sakhi Mandal:

The Sakhi Mandal programme mainly focuses on empowerment of rural women and making them financially, socially and politically capable. The following table analyses the empowerment of Sakhi Mandal women in the study area.

Table: 3. Empowerment of Sakhi Mandal women:

Indicators of Empowerment	Opinion			Total
	Agree	No opinion	Disagree	
Able to contribute towards the family income	75(83.33)	15 (16.67)	_	90(100)
Skill up gradation	48(53.33)	18(20.00)	24(26.67)	90(100)
Understand the banking Operations	54(60.00)	24(26.67)	12(13.33)	90(100)
Standard of living has Improved	36(40.00)	31(34.44)	23(25.56)	90(100)
Better leadership and communication skills	64(71.11)	12(13.33)	14(15.56)	90(100)
Awareness in health Education	78(86.67)	04(4.44)	08(8.89)	90(100)

Source: primary data

Following chart for empowerment of sakhi mandal women:

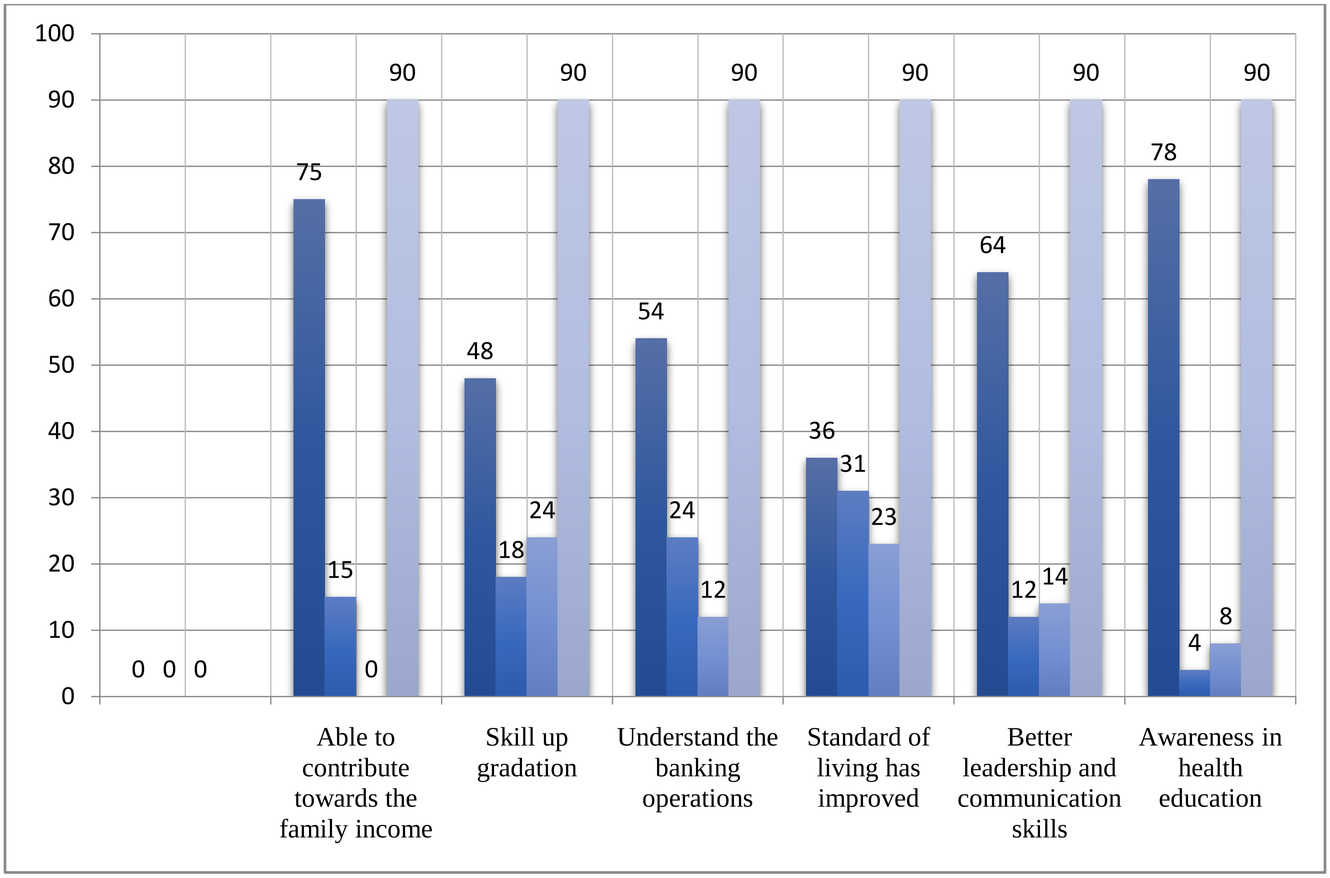

Above table reveals the opinion of the respondents regarding the women empowerment through Sakhi Mandal. Able to contribute towards the family income, skill up gradation, understand banking operations; better leadership and communication skills and improvement in standard of living.

Benefit under Sakhi Mandal:

Membership in Sakhi Mandal has given certain benefits to its members. Sakhi Mandal member’s opinion about benefits received by them is analyzed in the following table:

Table: 4 Benefit received by the Sakhi Mandal members:

Benefit received	Opinion			Total
	Agree	No opinion	Disagree	
Development of savings habit	72(80)	18(20)	_	90(100)
Increase income	67(74.44)	13(8.89)	10(11.11)	90(100)
Access to larger quantum of resources	65(72.22)	08(8.89)	17(18.89)	90(100)
Window for better technology	46(51.11)	15(16.67)	29(32.22)	90(100)
Better status and decision making Power	68(75.56)	10(11.11)	12(13.33)	90(100)
Organize and voice our grievances Together	65(73.33)	15(16.67)	09(10.00)	90(100)

Source: primary data

Following chart for above table Benefit received by the Sakhi Mandal members**:**

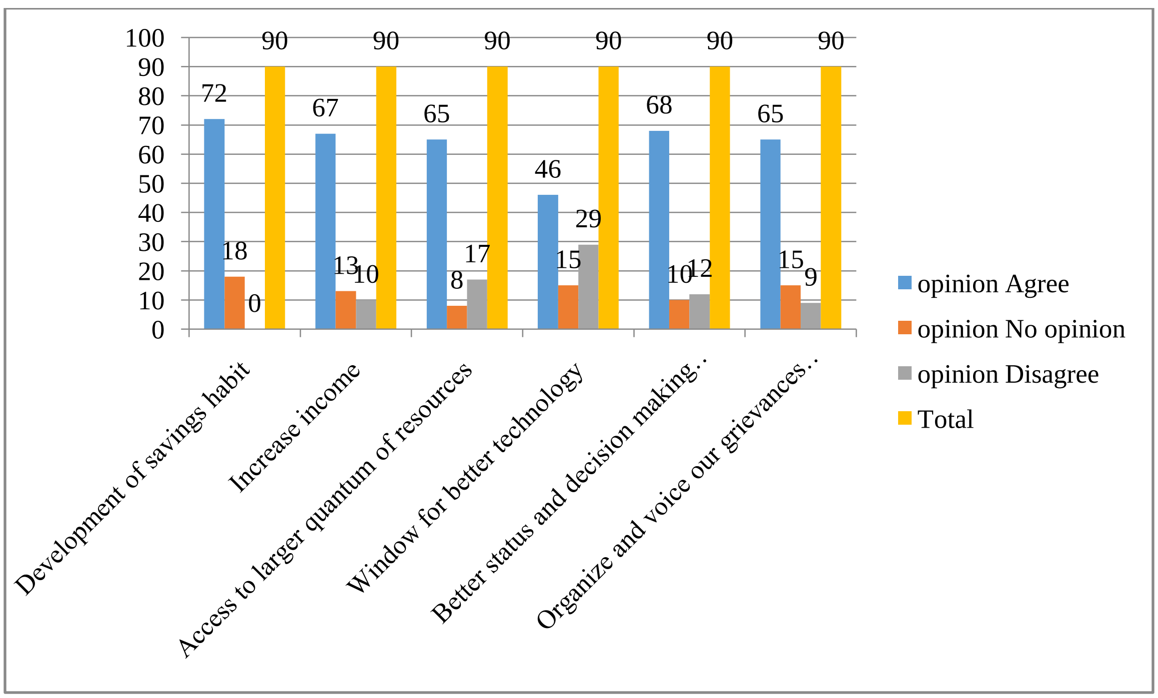

Above table show that development of savings habit is the major benefit received by the Sakhi Mandal members followed by organize and voice our grievances together, increase income Access to larger quantum of resources, better status and decision making power.

Conclusion:

Thus, we come to the conclusion is that we can see that the Sakhi Mandal plays the very vital role in the development of the economical and social status of the women. We find that women improved not only their own life status but also their family life status as well. The habit of the saving can help to build their higher life style in future.

REFERENCES:

- Chandrakala N.B (2018), "Empowering Women for Gender Justice- A Human Right Perspective", international journal of law, Education,Social and Sports Studies, KY Publications, Guntur, AndraPradesh, India. P-27.
- Eswaran. Ramya (2018), "Empowering Women for Gender Justice- A Human Right Perspective", international journal of law, Education,Social and Sports Studies, KY Publications, Guntur, AndraPradesh, India. P-92.
- Rahim Abdul A. (2011), "Women Empowerment through Self –Help Groups (SHGs)" New Century Publications, New Delhi, India.
- Rath B.N. (2010), "Investing into Microfinance Investment Funds" Navyug books international, New Delhi , India.
- Karmakar K.G. (2010), "Microfinance in India" SAGE Publication, New Delhi , India.
- Tapan Neeta (2010), "Micro Credit, Self-help Groups (SHGs) Women Empowerment" New Century Publications, New Delhi, India.
- Nair Manoharan K. & Girija B.(April 2005), "Micro Finance: The new Development
- Paradigm for Poverty Eradication and Women's Empowerment" Kurukshetra vol 53 no. 6

Included in the UGC CARE List

SAHITYASETU
ISSN: 2249-2372
A Peer-Reviewed Literary e-journal

Website: http://www.sahityasetu.co.in

Year-9, Issue-6, Continuous Issue-54, November-December 2019

‘ભાષાવિમર્શ’ સામાયિક : ઉદ્‌ભવ અને વિકાસ

જગતમાં એવું કોઈ જ્ઞાન નથી

જે શબ્દ સાથે સંકળાયેલું ન હોય

જ્ઞાન માત્ર શબ્દ વડે અંર્તવ્યાપ્ત ભાસે છે."

–ભર્તૃહરિ

સામાયિક એ લોકશિક્ષણનું સસ્તુ અને સુલભ માધ્યમ છે. અન્ય માધ્યમોની તુલનાએ સામયિકો લોકમાનસને વધુ સ્પર્શે છે. આ ઉપરાંત કોઈપણ દેશ–પ્રદેશનું સાહિત્ય ગ્રંથસ્થ થાય એ પૂર્વે મોટાભાગે સામયિકોમાં પ્રગટ થાય છે. આપણે ત્યાં પ્રકારલક્ષી, સ્વરૂપલક્ષી, પ્રતિબદ્ધ, સર્વલક્ષી જેવા સામયિકો પ્રકાશિત થાય છે તેમાં ગુજરાતી ભાષા–સાહિત્ય ક્ષેત્રના સામયિકો–લેખો ઘણા ઓછા જોવા મળે છે. ગુજરાતી ભાષા–સાહિત્યમાં 'ડાંડિયો', 'વસંત', 'સત્યપ્રકાશ', 'બુદ્ધિપ્રકાશ', 'રાજભાષા', 'ફાર્બસ ગુજરાતી સભા', 'વિવેચન' વગેરે જેવા સામયિકોમાં ભાષવિજ્ઞાન અંગેના લેખો પ્રકાશિત થતાં રહ્યા છે; પરંતુ શુદ્ધ ભાષાને વરેલું એકમાત્ર સામાયિક જોવા મળે તે છે 'ભાષાવિમર્શ'. ભારતીય ભાષામાં ભાષાવિજ્ઞાનને લગતું સામાયિક આ એકમાત્ર હતું. અંગ્રેજીમાં Linguistics Society of India નું ‘Indian Linguistics’ એ વખતે ભારતીય ભાષાઓમાં અસ્તિત્વમાં નહીં હોવાથી સ્થાપક–તંત્રી હરિવલ્લભ ભાયાણી સામે મોટો પડકાર હતો.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, હ.કા. આર્ટ્સ કૉલેજ (અમદાવાદ)ના પરિસરમાંથી જાન્યુઆરી ૧૯૭૮માં ‘ભાષાવિમર્શ’ ચાલું થયું. આ પ્રકારના વિશિષ્ટ વિષયનું ત્રૈમાસિક શરૂ કરવાનું શક્ય બન્યું છે તે વિદ્વાન અધ્યાપક નગીનદાસ પારેખે સાહિત્ય પરિસદને રૂ. ૧૧.૦૦૦નું દાન આપ્યું તેને આભારી છે. આ સામાયિક જાન્યુઆરી ૧૯૭૮ થી જુલાઈ–ડિસેમ્બર ૧૯૮૯ સુધી એકાદ દાયકા જેટલું ચાલ્યું. ‘ભાષાવિમર્શ’માં તંત્રીઓમાં ફેરફાર થતો રહેતો હતો, પરંતુ માત્ર ૧૨ વર્ષ આ સામાયિક ચાલ્યું હોવાથી તેના તંત્રીઓમાં મુખ્યત્વે ત્રણ રહી ચૂક્યા છે.

Editors: Dr. Naresh Shukla, Dr. Hasmukh Patel, Dr. Bhavesh Jethava, Dr. Niyaz Pathan
Publisher: Dr.Tanvi Shukla

‘ભાષાવિમર્શ’ સામાચિકના તંત્રીઓ

ક્રમ	તંત્રીનું નામ	તંત્રીપદ સંભાળ્યા વર્ષ	કાર્યકાળ પૂરો થયા વર્ષ
૧	હરિવલ્લભ ભાયાણી	જાન્યુ–૧૯૭૮	ડિસે–૧૯૮૨
૨	ચંદ્રકાંત શેઠ	જાન્યુ–૧૯૮૩	ડિસે–૧૯૮૪
૩	ચંદ્રકાંત ટોપીવાળા	જાન્યુ–૧૯૮૫	ડિસે–૧૯૮૯

પાંચ વર્ષ આદ્યસ્થાપક–તંત્રી સ્વ.હરિવલ્લભ ભાયાણી, બે વર્ષ ચંદ્રકાંત શેઠ અને પછીનાં પાંચ વર્ષ ચંદ્રકાંત ટોપીવાળા તંત્રીપદે રહી ચૂક્યા હતા. જે સમયે વિવેચનને લગતાં સામયિકો ચલાવવાનું કામ અઘરું ગણાતું હોય ત્યારે આવાં સમયે ભાષવિજ્ઞાન જેવા ઓછા લોકપ્રિય વિષય અંગેનું સામાચિક કાઢવાનાં ભયસ્થાનો તો રહેવાનાં જ હતાં. આ વિષયનો વાચકવર્ગ પણ મર્યાદિત મળતો. આથી જ ભાયાણીએ તેનું લક્ષ્ય ગુજરાતી ભાષાસહિત્યના અધ્યયન–અધ્યાપનની તત્કાલીન સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને બહુ મર્યાદિત નક્કી કર્યું હતું. પ્રથમ અંક (જાન્યુઆરી ૧૯૭૮) નાં અંતભાગમાં આપેલા સંપાદકીયમાં ભાયાણી કહે છે કે ; “ભાષાવિજ્ઞાનનું ગુજરાતી સામાચિક સારું કરવું એ ચોખ્ખું સાહસ નહીં, દુ:સાહસ હોવાનું સહેજે ગણી શકાય. વિષય વિશિષ્ટ, વ્યાપક વર્ગનાં હાથનો નહીં, તેમ તેના જાણકારો અને અભ્યાસીઓ આપણે ત્યાં ગણ્યાગાંઠ્યા.”

આ સામાચિક અનેકાનેક વિદ્યાશાખાઓ પર ફેલાયેલ હોવાને કારણે ભાષાવિજ્ઞાનની ગતિવિધિથી વિદ્યાર્થીઓ, વિદ્વાનો, જિજ્ઞાસુઓને કંઈક પ્રાપ્ત અવશ્ય થાય. ‘ભાષાવિમર્શ’ તેના મૂળસ્વરૂપ ભાષવિજ્ઞાન કેન્દ્રિત અભિગમથી પાંચ વર્ષને પછી પણ ચાલ્યું, પરંતુ ભાયાણી સાહેબે સ્થાપક તંત્રી તરીકે લેખ સામગ્રીની ગુણવત્તા જાળવીને ઉત્તમ લેખો આપવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેમાં સફળ થયા છે. હર્ષવદન ત્રિવેદી ‘ભાષાવિમર્શ’ના લેખોને ત્રણ ભાગમાં વહેંચે છે. 1). સિદ્ધાંતવિચારના લેખો 2) વ્યાકરણના કોઈ મુદ્દાની ચર્ચા કરતાં લેખો 3) સારદોહનો, અવલોકનો તેમજ ટૂંકીનોંધો. આ સિવાય અત્રતત્ર શીર્ષકથી ભાયાણીએ વિદ્યાર્થી કક્ષાના પરિચયાત્મક લેખો આપ્યા છે.

ભરતી મોદીએ ‘ધ્વનિઘટકની વિભાવના’ જેવી અત્યંત મહત્વપૂર્ણ લેખમાળા ત્રણ ભાગોમાં આપી છે. કેટલાક મહત્વના પુસ્તકો અને પાશ્ચાત્ય ભાષાવિજ્ઞાનીઓએ આપેલ ધ્વનિઘટકની વિભાવનાની જે રજૂઆત કરી હતી તે પ્રમાણમા સરળ ભાષામાં મૂકી આપી છે. હરિવલ્લભ ભયાણી અત્રતત્ર શીર્ષકથી ‘આખ્યાતિક ધાતુઓની ચર્ચા’, ‘ગુજરાતી દેવી નામોમાં સંબંધા વિભક્તિનો ‘ચ’ પ્રત્યય’ તથા ‘ગુજરાતીમાં હ>હે અને હૅ એવા દ્વિવિધ પરીવર્તનની સમસ્યાઓને તેમણે ઉકેલી છે. વિદ્યાર્થીવર્ગને આ લેખો ઉપયોગી નીવડે તેવા છે.

‘ભાષાવિમર્શ’માં હરિવલ્લભ ભાયાણી પછી શાંતિભાઈ આચાર્યના લેખો સૌથી વધુ જોવા મળે છે. વિષયને અનુરૂપ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિએ જે રીતે ભાયાણી સાહેબ કામ કરે છે એ જ રીતે શાંતિભાઈ પણ કાર્ય કરે છે. શાંતિભાઈ આચાર્યએ ખાસ કરીને ઉત્તર ગુજરાતનાં પટ્ટને પસંદ કરી ત્યાં બોલતી અલગ

Editors: Dr. Naresh Shukla, Dr. Hasmukh Patel, Dr. Bhavesh Jethava, Dr. Niyaz Pathan
Publisher: Dr.Tanvi Shukla

અલગ લોકકથાને આધારે મળતી અલગ અલગ બોલીના નમૂના પ્રાપ્ત કર્યા છે ઉપરાંત તેનું ભાષાવૈજ્ઞાનિક અધ્યયન કર્યું છે. પોશીના પટ્ટાની ભીલી બોલી, હાલારી બોલી, ચરોતરી બોલી, મેઘરજ વિસ્તારની બોલી, બોટાદ વિસ્તારની બોલી અંગે ભાષાવૈજ્ઞાનિક અધ્યયન કર્યું છે. બોલીવિજ્ઞાન અને ભાષવિજ્ઞાન ક્ષેત્રે શાંતિભાઈનું આ ખૂબ જ મહત્વનું કાર્ય છે. સાબરકાંઠાનાં સામાન્ય ભાષાસ્વરૂપને વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિએ તપાસે છે. પાંચ મહત્વના કેન્દ્રો પસંદ કરી, કથાનું રેકોર્ડિંગ કરી, બોલીના નમૂના ભેગા કરી ગુજરાતી સાહિત્યમાં લોકસાહિત્ય અને ભાષવિજ્ઞાન એમ બંને ક્ષેત્રોને ઉજાગર કર્યા છે. મારી જાણ છે તે મુજબ આ પ્રકારની રજૂઆત ગુજરાતી ભાષામાં પ્રથમવારની છે. આ ઉપરાંત દયાશંકર જોશી, જયદેવભાઇ શુક્લના લેખો પણ 'ભાષાવિમર્શ'માં પોતાના લેખો થકી સારું એવું યોગદાન આપ્યું છે. તો જયંત કોઠારી સાહેબે પણ મધ્યકાલીન સાહિત્યની શુદ્ધિ–વુદ્ધિના લેખો આપ્યા છે. આશરે ૧૯૮૨–૮૭ સુધીમાં ૧૬–૧૭ લેખો આ વિષય સંદર્ભે આપે છે. આ લેખો પણ સામાયિકની વિશેષતામાં વધારો કરે છે.

'ભાષાવિમાર્શ'ને યોગ્ય ભાષાવૈજ્ઞાનિક લેખો મળવવાની મુશ્કેલીને કારણે હરિવલ્લભ ભાયાણીના તંત્રીપદ હેઠળના છેલ્લા અંકમાં તેઓ કહે છે કે "ભાષાવૈજ્ઞાનિક ઉપરાંત સાહિત્ય સંશોધનને લગતા અન્ય લેખો પણ પ્રકાશિત કરવાનું ઠરાવ્યું છે." તો બીજી બાજુ જાન્યુ–૧૯૮૩માં 'ભાષાવિમર્શના તંત્રી પદે ચંદ્રકાંત શેઠ આવે છે. તેઓ પણ નોંધે છે કે 'કેવળ ભાષાકીય સામગ્રી પર નિર્ભર રહી વિદ્યાવિમર્શના ઉચ્ચ ધોરણો જાળવીને આવું સામાયિક ચલાવવું એ અત્યંત કઠિન કાર્ય ગણાય ; પરંતુ ડૉ.ભાયાણીએ તે કાર્ય પૂરા પાંચ વર્ષ ઉત્તમ રીતે બજાવ્યું". ('ભાષાવિમર્શ' જાન્યુ – માર્ચ –૧૯૮૩, પેજ નં ૧) આ ઉપરાંત હવેથી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું અનુસ્નાતક સંશોધન કેન્દ્રને (શ્રી કસ્તુરભાઇ લાલભાઇ સ્વાધ્યાય મંદિર) 'ભાષાવિમર્શ'નું સંપાદન કાર્ય સ્વાધ્યાય મંદિરના નિયામકને સોપવામાં આવ્યું. હવેથી જાન્યુ–1983ના 'ભાષાવિમર્શ' અંકમાં ભાષા ઉપરાંત ભાષા સાથે સંકળાયેલ સાહિત્યના વિવિધ ક્ષેત્રોના વિચારવિમર્શને પણ અવકાશ આપવામાં આવ્યો. આ ત્રણેય બાબતો સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરે છે કે અહીથી 'ભાષાવિમર્શ' નવું કલેવર પકડે છે. ભાષાને લગતા ઓછા લેખો મળ્યા હોવાને કારણે જ આવો કંઈક નિર્ણય લેવો પડ્યો હશે. જાન્યુ–૧૯૮૩–ડિસે–૧૯૯૪ સુધીમાં હરિવલ્લભ ભાયાણી અને શાંતિભાઈ આચાર્યના લેખોની સાથે સાથે રમેશ શુક્લ, મધુસૂદન પારેખ, ભરતી મોદી, જયદેવભાઇ, નિરંજન વોરા વગેરેના આલેખો આ સમય દરમ્યાન પ્રકાશિત થતાં હતા.

જાન્યુ–૧૯૮૫ થી ડિસે–૧૯૮૯ સુધીના પાંચ વર્ષ 'ભાષાવિમર્શ'ના તંત્રીપદે ચંદ્રકાન્ત ટોપીવાળા રહ્યા. અહીથી તો 'ભાષાવિમર્શ' સામાયિક લેખોની બાબતમાં ઘણું બદલાય છે. લોકસાહિત્ય વિષયક લેખો, સંસ્કૃતમીમાંસાને લગતા લેખો, આધુનિક વ્યાકરણના લેખો, કર્તા વિષયક લેખો (નવલરામ, ઉમાશંકર જોશી, રામનારાયણ પાઠક વગેરે) ઉમાશંકર જોશી વિવેચન વિશેષાંકમાં તો ઉમાશંકરની કૃતિનિષ્ઠ વિવેચના તેમનું સંશોધનકાર્ય વગેરેની ચર્ચા કરી છે. આ ઉપરાંત અર્થઘટનવિજ્ઞાન અને અર્થઘટનશાસ્ત્ર સંલગ્ન લેખો, મધ્યકાળના લેખો પણ સારા છે. અંતિમ અંક ૩–૪ માં ચંદ્રકાંત ટોપીવાળા ગુજરાતી ટૂકીવાર્તાકોશ આપે છે. આ અંક પણ સાહિત્યરસિક જિજ્ઞાસુઓને ઉપયોગી નીવડ્યા વગર ન રહે. પારૂલ માંકડ, સુમન શાહ, ચીનુ મોદી, ઉર્મિ દેસાઇ, નિતિન મેહતા વગેરેએ બને

Editors: Dr. Naresh Shukla, Dr. Hasmukh Patel, Dr. Bhavesh Jethava, Dr. Niyaz Pathan
Publisher: Dr.Tanvi Shukla

તેટલા વિષયને મઠારીને લેખો આપ્યા છે. આ રીતે શબ્દ અને ભાષાને વરેલું આ સામાયિક ધીરે ધીરે લુપ્ત થાય છે.

‘ભાષાવિમર્શ’ના બાર વર્ષોના તમામ અંકોમથી પસાર થતા એક વાત નવાઈ પમાડે કે આવા ગંભીર અને શાસ્ત્રીય, ભાષાકીય વિષયને લગતા સામાયિકમાં પત્રચર્ચાનો સદંતર અભાવ જોવા મળે. વિવાદ કે ઉહાપોહ તો ઠીક પરંતુ પરિપુષ્ટિ કરવામાં પણ સમખાવા પૂરતો એકે પત્ર પ્રકાશિત થયો નથી. આ જ અરસામાં ‘ફાર્બસ ત્રૈમાસિક સભા’, ‘એતદ્’ જેવા સામયિકોનો પત્રચર્ચા વિનાનો અંક ભાગ્યે જ નીકળ્યો હશે જોકે, એ પૈકીના ઘણા પત્રોની ગુણવત્તા અને તેમની પાછળના સંભવિત આશયો વગેરે અલગ બાબત છે. ‘ભાષાવિમર્શ’માં વિવાદ, ઉહાપોહ કે ચર્ચા વિચારણાને અવકાશ હોય એવાં અનેક લેખોનો પ્રકાશિત થયા હતાં. દા.ત. ભાયાણી સાહેબે કે.કા.શાસ્ત્રીના શબ્દકોશની આકરી ટીકા કરી તો મધુકર સાહેબે અને હરિવલ્લભ ભાયાણી વચ્ચે શબ્દોની વ્યુત્પતિ અંગેનો ચર્ચાઓ થઈ હતી બીજી વાત એ કે લેખકો, મુદ્રકો, સંપાદકો, પ્રૂફરીડરો સિવાય ‘ભાષાવિમર્શ’ કોઈ વાંચતું જ ન હતું કે શું? આ ઉપરાંત શરૂઆતના પાંચ વર્ષોના અંકોમાંથી પસાર થતાં એ પણ નોંધવું જ રહ્યું કે યોગેન્દ્ર વ્યાસ કે અરવિંદ ભાંડારી જેવા ભાષવિજ્ઞાનના અભ્યાસીઓનું એકે લખાણ જોવા મળતું નથી

'ભાષાવિમર્શ'માં ગુજરાતીમાં અંગ્રેજી શબ્દો એટેલે કે નામોના ઉચ્ચારણો ડેન્યલ જોંઝની 'ધી ઇંગ્લિશ પૂના પ્રનાઉન્સિંગ ડિકશનરિ' પ્રમાણે આપ્યા છે. અંગ્રેજી શબ્દો રોમનના બદલે ગુજરાતી લિપિમાં મુદ્રિત થયેલા જોવા મળે. પાશ્ચાત્યના ભાષાવિજ્ઞાનીઓની જાણ કોઈને પણ નહોતી તેની જાણ વાચકોને, જિજ્ઞાસુઓને કરાવી છે.બોલી અંગેનું મહત્વનુ કાર્ય પણ કદાચ બીજા કોઈપણ સામાયિકમાં આટલી શાસ્ત્રીય રીતે ચર્ચા કરી નહીં હોય એમ હું માનું છું. ભાષાને આવરી લેતા તમામ પાસાઓની ચર્ચા અહી આ સામાયિકમાં કરવામાં આવી છે તે જ તેની સૌથી મોટી સિદ્ધિ છે.

‘ભાષાવિમર્શ’ની શરૂઆતથી જ હરિવલ્લભ ભાયાણી સંપાદકીય નોંધે છે કે “આ સાહસ જ નહીં દુ:સાહસ હોવાનું પણ સહેજે ગણી શકાય. તેમ છતાંય હરિવલ્લભ ભાયાણીની એક સંપાદક તરીકેની સુજનો પરિચય અહી થાય છે. લેખકો અને મુદ્રાલયો વચ્ચે ટપાલીનું કામ કરવાને બદલે ભાયાણી બધા જ લેખો ધ્યાનથી વાંચી જઈને તેમની ભાષા મઠારવાનું તેમજ તેના પુનઃલેખનનું કામ પણ કરતાં હતા. ચંદ્રકાંત શેઠ પણ બે વર્ષ તંત્રીપદે રહીને ભાષા સિવાયના અન્ય લેખોને 'ભાષાવિમર્શ'માં સૂઝ અને ચીવટતાથી ગોઠવતા. ભાષા ઉપરાંતના લેખો સમાવવાનો આગ્રહ તેમણે રાખ્યો હતો. ઉપરાંત તેઓ દરેક અંકમાં કોઈકને કોઈક બાબતની ચર્ચા સંપાદકીય નોંધમાં કરતાં જે તેમની સંપાદક તરીકેની આગવી વિશિષ્ટતા હતી. ખરેખર આ કાર્ય દુ:સાહસભર્યું નથી પણ સિંહની ત્રાડની જેમ સાહસભર્યું છે. અત્યારે પણ હાલમાં ભાષાવિજ્ઞાનના લેખો થોડાઘણા સામયિકોમાં પ્રકાશિત થતાં હશે પરંતુ, ભાષાને વરેલું, ભાષાથી પ્રકાશિત ભાષાવિજ્ઞાનનું સામાયિક એક પણ નથી 'ભાષાવિમર્શ' સિવાય. 'ભાષાવિમર્શ'ના અંતિમ અંક ડિસે–૧૯૮૯માં છેલ્લે એક નોંધ કરી છે કે "૧૯૯૦ ના જાન્યુઆરી થી 'ભાષાવિમર્શ'ને 'પરબ' સાથે જોડી દેવામાં આવ્યું છે. અહીંથી 'ભાષાવિમર્શ'બંધ થાય છે.

Editors: Dr. Naresh Shukla, Dr. Hasmukh Patel, Dr. Bhavesh Jethava, Dr. Niyaz Pathan
Publisher: Dr.Tanvi Shukla

" જોં શબ્દનો જ્યોતિ સર્વત્ર પ્રકાશતો ન હોય તો આખુંય વિશ્વ અંધકારમય બની જાય".–દંડી આ રીતે ભાષાથી ભરપૂર અને ભાષાના વિષયોથી છલકાતું આ સામાયિક બંધ પડે ત્યારે એમ લાગે કે દુનિયામાંથી ભાષાવિજ્ઞાનનો મહત્વનો સ્તંભ તૂટી પડ્યો.

સંદર્ભસૂચિ

1. 'ભાષાવિમર્શ' જાન્યુ–૧૯૭૮ થી ડિસે–૧૯૮૯ અંક, ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ , અમદાવાદ
2. 'ભાષાવિમર્શ' લેખસંચય– હર્ષવદન ત્રિવેદી પ્ર.આ. ૨૦૧૧, ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, અમદાવાદ
3. 'સાહિત્યિક સામયિકો (પરંપરા અને પ્રભાવ) –ડૉ.હસિત મહેતા પ્ર.આ. ૨૦૧૨ રન્નાદે પ્રકાશન, અમદાવાદ
4. 'ગુજરાત શાળાપત્ર' : અભ્યાસાત્મક પર્યટન– જયના પરમ પાઠક, પ્ર.આ. ૨૦૧૨, ગુરુ ડિઝાઈન શૉપ, વલ્લભ વિદ્યાનગર

ઠાકોર આશાબેન રમેશભાઈ (રીસર્ચ સ્કૉલર) અનુસ્નાતક ગુજરાતી વિભાગ, વલ્લભ વિદ્યાનગર, આણંદ ૩૮૮૧૨૦

Editors: Dr. Naresh Shukla, Dr. Hasmukh Patel, Dr. Bhavesh Jethava, Dr. Niyaz Pathan
Publisher: Dr.Tanvi Shukla